

I

Du senu buvo Pagirių sodžiuje: Grainio liepa ir skerdžius Lapinas. Kiek tik galiu prisiminti, jiedu visada buvo tokiu pačiu, kaip kad dabar: viena – žalia, išsišakojusi, nubujojusi, visų toje apylinkėje medžių aukščiausia, kitas – stiprus, nors žemo ūgio, bet drūtas kaip stipriai žemėn įaugęs seno ąžuolo apsamanojės kelmas, visas apžėlęs ir žilas it žydinti obelis, seniausias visų tame kaime gyvenančių senelių.

Liepa kasdien švokščia savo plačiai iškerėtomis šakomis, šlama žaliais sultingais lapais – prabundu vasaros rytą anksti anksti, pratriniu miegu traškanotas akis, pamatau pirmiausia ramiai siūbuojančias liepos šakas, išgirstu tyliai šlamančius lapus, it varpelius skambančius, jausmą žadinančius, džiaugsmą gimdančius. O josios viršūnė jau liepsnoja tekančios saulės spinduliuose...

Bet visų šių gražumų nei nepamatytai, jei skerdžius kas vieną rytą nekeltų manęs iš miego, dumdamas ragan ir pliauškindamas botagu...

Liepa visada pilna paukščių. Kokių tik ten nebūna, kas ten nečiulba, negieda žaliose liepos šakose: ir rėksniai žvirbliai ten nuolat triukšmingas vestuves kelia, ir volungės dažnai graso ievai, ir strazdas švirkštuoja, atlėkęs čion svečiuosna iš unksnėtos girios; vieši ten dažnai patsai didysis nepasėda, amžinas keliauninkas, svetimuosna kraštuosna besirengiąs ir niekados ten nepakliuvęs, dvylika kalbų kalbąs – kėkštas.

Mėgsta ir pelėda, ten atlėkusi, paverkauti žalios liepos šakose, kad josios, vargdienės, niekas nenori vesti...

Vasaros metu, net rytagonėmis, iš tolo jau kiekvienas girdi, kur skerdžius pasiverčia: ten ir šunys pjaunasi, ten ir kaimo vaikai rėkauja – vienus ir kitus myli Lapinas, bet savotiška, skerdiška meile: jam linksma, kai šunys pjaunasi, jam gražu, malonu, kai vaikai pešasi kaip mėšlyne žvirbliai.

Gena skerdžius namo – vaikai jį pasitinka dar pamiškėje; gena laukan – vaikai jį lydi net į šilaines. Skerdžius daro vieniems švilpukų, suka vamzdelių, kitiems duoda botagu papliauškinti, ragan padumti. Juokiasi senis, net už šonų nusitvėręs, kai vaikas pučia ragan, visas savo jėgas įtempęs, vos žandai jam neplyšta, o uždumti vis dėlto neišgali...

Tai vėl pasakoja jiems skerdžius, kaip lapės ant kiaušinių tupi, vilkai medžiuose vaikus peri, volungės kiškius melžia, savo mažučius girdo, kaip vanagai žindo vanagynus... Porina apie laumes, kurios pirtyse gyvena, pabaliuose vakarais, saulei nusileidus, audeklus velėja, siuva maišus, gauda vaikus ir balosna juos murkdo, ypač tuos, kurie senesniųjų neklauso... Byloja apie miškinius, raistuose gyvenančius, po girias klajojančius, kurie apsuka žmogui galvą taip, jog nuveda jį kažkur raistan, paguldo ant kupsto, o žmogus mano, kad jis guli namie, ant pečiaus...

Pripasakoja, primeluoja tiek, jog vaikai net sodžiun grįžti bijo, o ypač jei pakelėje yra bala ar pirtis...

Kai ateina vakaras, vaikams visai bėda: net pirkioje, ant suolo sėdėdami, bijo nuleisti kojų, baidosi atsisėsti arti lango: sėdi visą vakarą kampe, susirangę kojas po savimi, ir jiems vis vaidenasi, kad štai kažkokia plaukuota baisenybė įkiš galvą per langą, nutvers ir nuvilks balon taip, jog niekas net nepastebės, arba naminis pagriebs už kojų, kai tik nuleis jas nuo suolo, ir nutemps mažą papečkėn ir užgniauš greičiau, negu tėvas su motina pastebėjusiu sugebės jį išgelbėti...

O jau kad tėvas ar motina kažin kaip norėtų pasiųsti vaiką koku nors reikalu į kiemą, vis tiek neitų. Geriau teprimuštų, negu turi su šmėkla susitikti. Ne tiek baisu kieme, kiek baisu eiti patamsėje per priemenę.

Dažnai Lapinas pasakodavo vaikams, kokie senovėje augo čia aplinkui ištekiniai miškai, tamsios girios, kokie buvo tankūs šilai, klampūs raistai, kiek čia buvo visokių žvėrių, dabar jau nesutinkamų: vilkų, briedžių, meškų, lokių...

Pasakojo, kokie senovėje buvo stiprūs, galingi žmonės... Porino, kaip senis Lukšis, Petruko prosenelis, parjojo raitas namo, pasižabojęs mešką, kuri jam miške pastojusi buvo kelią, kaip senis Dundis vienui vienas basliu išmušęs visą vilkų rują, žiemos metu jį užpuolusią, vėlai grįžtantį iš Rudnios...

Niekas tiek nežinojo pasakų, kiek senasis Lapinas; niekas taip gražiai nemokėjo papasakoti pramanytų dalykų, įtikinančiai sumeluoti kaip jisai. Suvedžiodavo dažnai ne tik vaikus, bet ir senus rimtus vyrus. Spjaudydavosi apgauti ir juokdavosi patys iš savęs, kad pasitikėjo žinomu melagiu, kad paklausė jo, o kitą kartą ima ir vėl paklauso, patiki...

Linksmi šlamėjo liepa, linksmi gyveno skerdžius, nors žmonės kalbėdavo, kad liepa be naudos auganti, tik viralus nušvokščianti, o seną skerdžių visi abduludavo, kvailučiu vadindavo...

Lapinas gyveno sodžiaus gale, dūminėj pirkaitėj be priemenės, gyveno du vienu su žmona, tokia pat neišmanėle ir senute kaip jisai. Vaikų jiedu neturėjo. Dėl to kas vieni metai augindavo sau du paršiukus, kurie būdavo riebiu, ramiu ir sočiu kaip vaikinui. Žmonės juokdavosi, kalbėdami, kad sena Lapinienė juodu kas savaitę prausdavo niekotaitę kaip mažus vaikus ir šukuodavo...

Ar tai buvo tikra tiesa, ar juokai, kas ten sugainios, kas susigaudys, bet visi žinojo viena: pašauk kurį paršėlį – „kūkut, kūkut“, tuo atbėgs į rankas ir bėgios paskui žvieguliudamas, kol duosi duonos plutelę ar bulbės kšnelį...

Kaip ir kuo gyveno senas Lapinas, niekas gerai nežinojo ir nesidomėjo. Kas vieną vasarą Lapinas ganė gyvulius – „pulkinkavo“, o Lapinienė rinko uogas, kremblius, nešiodavo artiman miestelin ir pardavinėdavo žydams... Žiemą vyras

mezgė tinklus, bradinius, o kai nebuvo tokio darbo, mezgė moterims petkes; jo žmona verpė ūkininkams pakulas.

Taip gyvendavo metai per metus du senelių, visada būdavo linksmu, ypač Lapinas. Matydami tai, ūkininkai net pavydėdavo jiems.

– Matai, kaip gyvena? Nelyginant kokie ponai...

– Negu jiedu nusidarbuja, negu pavargsta? Kodėl tokiam linksmam nebūti...

– Taigi, žmoguli, ar yra kam tokis sunkus gyvenimas kaip ūkininkui? Bėgi žmogus ir nepabėgdamas, eini nepaaidamas ir vis tiek nieko neturi...

Ar ką turėjo Lapinas, niekas nežinojo – buvo neįdomu...

Bet nėra tikros laimės pasauly. Mirė praeitą žiemą Lapinienė, liko senas Lapinas našlys.

Todėl nesėdi dabar senas skerdžius namie, nemezga tinklų bei bradinių, tik vaikštinėja iš vienos pirkios kiton ir laukia, kad greičiau giria sužaliuotų, kad gyvulius išginti galėtų...

Kirkia senį, erzina dabar žmonės, kaip kuris moka. Vieni taip sau, kad tik pasijuoktų, kiti net skaudžiai užgaudami... Bet senis nepyksta, neužsigauna...

Visi juokauja, tik vienas Lapinas dabar juokauti pamiršo, lyg niekados ir nemokėjo.

– Kada tu, dėdule, vesi? – klausinėja ne vienas juokdarys.

Lapinas apsidairo, pamąsto, pakaušį pakrapšto...

– Dar, vaikeli, mergos sau nepasirinkau. Nesuradau tokios, kaip kad manoji buvo...

Ir niekas negalėjo suprasti, ar juokauja senis, ar jis rimtai kalba...

II

Šilas kvepėjo kaip pilnas avilių ūkininko sodas. Tik išsižiok, rodos, kvėpterk oru ir lyg medaus pavalgysi.

Visą dieną šutino kaip puode, bet pavakarėn atvėso truputį, padangės net nusidumblojo.

Grįždamas namo iš miestelio, ėjau basas ir vienamarškinis. Kelias buvo netolimas, vos keturi verstai, ir ėjo giria.

Augo čia pakeleje seniau miškas ištekinis, tamsus kaip naktis, nusišakojęs, nubujojęs. Gūdžiai švokšdavo eglės, viršūnėmis tyliai linguodavo pušelės, šlamėdavo paslaptینگai žali plačiašakiai ažuolai. Įeini, būdavo, girion, lyg visai kitam pasauly atsiduri, paslaptینگame, net kūnas pagaugais nueina: ramu ir gūdu lyg kažkokiuose užburtuose rūmuose. Medžiai stovi tylūs, lyg daugel matę seneliai, ir nei vienas lapas nesukukžda, nesušlama, nei viena šakelė nelinguoja. Girdi, kai nuo šakos ant šakelės paukštukas šokinėja, kaip pilka voverėlė lipinėja.

Kažkur toli toli suūžė, sugriaudė šilas... Vis arčiau... arčiau... Štai lapai sušlamėjo, sukrutėjo šakos, viršūnės sulingavo, sušvokštė giria, lyg kažkas medžių viršūnėmis prabėgo – ir vėl tylus ir ramus ištekinis šilas...

Vaikščiodavau tokiu mišku, kai buvau dar mažas vaikas. Tuomet dar saulė man kaitriau švietė, ir pasaulis dėl manęs linksmesnėmis spalvomis klostėsi, paslaptingesniais balsais bei šlamėjimais dabinosi...

Prieš metų keliolika, kai miškas, baltu sniegu apsiklostęs, buvo žiemos miegu užmigęs, atėjo su kirviais, su pielomis pikti žmonės. Traiškino griūdami pakirsti girios galiūnai, verkė ir raudėjo šilas...

Išskynė mišką, iškirto medžius, o paskui vėl užsėjo. Dabar jau ten sužėlė toki tankumynai, jog nei praeisi, nei prasiskverbsi. O kadangi ten dabar neleisdavo ganyti nei gyvulių, nei arklių, žolės ten nubujodavo iki juostai, kaip karklynas suaugdavo.

– Šarke, Šarke, kad tave galas paimtų! Tokia tu kvaila. Kur lendi, Gražiagalve? Ar tau čia maža žolės, kad eglynan parūpo?.. – išgirdau, vos įėjęs miškan, ant visos girios šūkaujantį Lapiną. – Jonuk, Petruk! Nestovėkita ten kaip duduku. Eikita paežerėn, kad karvės avižosna nesulįstų...

Botagas pliaukšt, pliaukšt! Žiūriu – išlindo Lapinas iš krūmų ir atsisėdo ant kelmo, šalia kelio.

– Dėdule, ar tai jau nebijai eigulio, kad, suleidęs gyvulius sėtinėn, visa gerkle šūkaloji?

– Eigulys nuvažiavo pas uošvį viešnagėn, – paaiškino man atsiliepęs balsas krūmuose. Žiūriu išlenda iš ten Mykoliukas, pilnu žeminių uogų aukšliu nešinas. Skerdžius sėdi ant kelmelio, dumia nosimi kaip treigys kumelaitis ir man nei žodžio; vadinasi, piktas. Kokis čia galas? Neteko iki šiol man matyti, kiek pamenu, kad Lapinas būtų buvęs piktas.

Prisėdau ant kelmelio ir ėmiau autis: per mišką basam eiti nepatogu, dar padą padursi ar įgels kažkas.

– Negerai, dėdule, darai, – kalbu besiaudamas. – Bėdos pridarysi, o atsakyti reikės eiguliui.

– Kodėl negerai? – šiurkščiu balsu atsikirto man skerdžius. – Kad eigulys ar kitas kuris kvailys draudžia, tai jau ir negerai?..

Žolė – Dievo dovana, ir ne žmogui, bet gyvulėliui. Piktai daro tasai, kuris draudžia, o ne aš, kad gyvulėliais suganau. Kad nors dar žmogaus naudai draustų, bet ne – veltui žūna šventa žolelė. Štai priganysiu karveles, – švelniau prakalbėjo skerdžius, ir rūstus jo veidas kažkaip sušvelnėjo, pragiedrėjo, – jos duos nūnai daugiau pienelio, ir moterys balčiau man atskies buizos.

– Taip, bet kiek nūnai tavo karvės palaužys sėtinių?

– Seniau miško niekas nei sėjo, nei sodino, patsai sau augo kaip siena; o dabar jį kaip kopūstus ir sėja, ir sodina, bet miškas vis nyksta ir nyksta. Kokios čia seniau buvo girios! Kai prisimenu, net širdį sugniaužia... Dažnai pasigailiu, kad tokių laikų sulaukiau, kada žmonės nei girių nemėgsta, švento miško nesigaili...

– Ir mėgsta, ir gailisi, jei sodina, tik medis žmonėms reikalingas...

– Nekalbėk tu man niekų! Ne sodinti girios reikia, bet mylėti... Sakai – žmonėms miškas reikalingas, o kerta žydai, kad juos visus iki vienam velniai išnešiotų! Jie vis girias naikina. Ir kuriems galams tasai miškas jiems reikalingas? Juk jie ir be to gerai gyvena. Įeik pas kurį turtingesnį pirkion, pas jį gražiau negu pas kunigą. Anądien, prasivėręs iš krautuvės duris, pažiūrėjau į Berkos gyvenamąją trobą ir net nusispjoviau...

Ir kuriems velniams jie dar miškus naikina?..

– Dabar ir be žydų miškus kirstų, kad tik žmonės pinigų turėtų. Kam dabar miško nereikia?.. – pastebėjo Mikas. Jis atsisėdo nuošaliai ant kelmelio, išbėrė uogas iš aukšlio ant kepurės dugno ir atsilaužė iš terbos duonos kąsnelį, besirengdamas užkandžiauti.

– Meldžiu paragauti, – pasiūlė man, atkišdamas kepurę su uogomis.

– Ir žmonės dabar išbjuro, neduok tu Dieve! Tai ne žmonės, bet nežinau, kaip juos ir pavadinti. Kad aš eitau žydams miško kirsti!..

– Neitų, kad pinigų žydai nemokėtų. O pinigas mūsų žmonėms vai reikalingas. Tėvas man dar pavasarį batus pažadėjo, o iki šiai dienai nenupirko: neturi pinigų, – nusiskundė Mikas.

– Tai kas, kad iškerta, – kalbu aš. – Užsėja, paskui užauga jaunas, dar gražesnis...

– Jau tu man nekalbėk! Aš daugiau išmanau negu tu, nors ir esi mokyta. Ką tu išmanai? Iš knygų tik, o aš tiek pragyvenau, jog net savo metams skaičių pamiršau, ir vis miškuose nuo mažo vaiko.

– Ir visą laiką Pagirėje ganei, dėdule?..

– Ne, ir Gružliuose ganiau keletą vasarų. Bet nemėgstu Gružlių: ten miškų nėra. Visą vasarą laukuose ir laukuose; jei tik kai kada įsiginsi plikuotą raistelin ar nusususian šlaitelin – ir visas tau malonumas.

– Bet ganyti laukuose, manau, kur kas geriau: ir linksmiau, kai aplinkui viską matai, ir gyvulio nepamesi. Vis tiek kaip rugienoje, – įsikišo Mikas.

Skerdžius tik nusišypsojo.

– Tokis jau ten gerumas. Svilina tave visą vasarą, kaitina kaip puode. O kai užaina lietus, nepasislėpsi niekur. Vėl kaip gali būti gera, kur nėra miško! Be miško suskursta žmogus. Čia tau ir kuoja pašvokščia, ir epušė lapais paskambina, ir eglė pasiūbuoja, ir berželis, kasas taisydamas, pakušta. Čia ir paukštukai... Ne, be miško niekur nėra gero, kad net ir Amerika ten bebūtų. Jau kad net monai iš ten bėga, kur miško nėra, tai galgi bloga ten...

– Jokių monų, dėdule, nėra. Jus tik tamsūs žmonės prasimanė, – noriu jam paaiškinti.

Senis, išgirdęs tai, suspirgėjo kaip lašiniai ant žarijų.

– Seniau gudresni už tave buvo žmonės, kurie matė juos. Kaip tai kad monų nebūtų? E, ką jums, jauniems galvočiams, nūnai kalbėsiu!

Sumojo ranka senis, lyg aš būčiau buvęs koks niekniekis ar varmas, ir nusigręžo nuo manęs. Išsiėmęs krepšį ir pypkę, ėmė kimšti pirštu jon titūną.

– Aš taipogi, dėdule, mėgstu ir monus, ir laumes, ir labai man gaila, kad bėga jie iš Lietuvos girių, šlaitų ir šlaitelių, kad miršta, nyksta jie kaip girios, – pasiteisinau aš.

Užtraukęs pypkę, nusispjovė senis ir nieko man neatsakė, lyg mano žodžių nei negirdėjo.

– Dėdė nūnai piktas, – atsiliepė piemenukas. – Vakar vaikščiojo užurašų su merga, o kunigas ėmė ir pravarė.

– Užurašų? – nustebau. – Argi tikrai, dėde, vesti sumanei?

– Kodėl ne? Ar tai negaliu? – atsigręžęs į mane, prabilo skerdžius. – Dargi man mirusioji žmona yra palikusi du ritimu audeklo, penkis ryšelius linų ir apie penkis svarus sėmenų. Kam gi tai turi žūti? Ir pirkaitė gi... Mirsiu dar aš negreitai.

– Iš kur, dėde, žinai, kad negreitai dar mirsi? – domisi Mykoliukas.

– Kad sakau, tai žinau. Kai aš dar mažas buvau, man viena čigonė delne išskaitė, kad aš mirsiu, kai Grainio liepa nuluš. O ji dar stipri, visus medžius prastovės.

– Tai tau, dėdule! Liepa dar kelis šimtus metų stovės.

– Tai ir aš gyvensiu. Kodėl neturiu gyventi? Ot, kad tik dar neišnaikintų girių, beganau sau gyvulėlius.

– Kodėl gi tave, dėdule, kunigas pravarė? – klausiu jį. – Ar kad senas esi?

– Kur tau, vaikel, – katakizmų nemokėjau. Kai atėjau, tikrai paklausė, ar daugel turiu metų. Aš atsakiau, kad nežinau, net gal šimtas yra. Nieko nesakė, tik paklausė, ar miršta žmogaus dūšia? Aš pasakiau, kad gal miršta? Už tai ėmė ir pravarė.

– Kaip tu, dėde, tiek metų pragyvenęs, nežinojai, kad žmogus turi nemirtingą sielą?

Senis užsitraukė drūtai pypkės kartą, kitą, jog net sugruzdėjo ten viduryje, paskum ėmė ją krapštyti sraigteliu, kuris kabojo prie kandiklio.

– Iš kurgi aš žinosiu, ar aš kunigas? Kai jaunas buvau, niekas nemokė, tik žiūrėjo, kad kunigyston eitau. Ponas buvo piktas...

Tada gi ir kunigai jokių katakizmų neklausė.

– Kaipgi dabar bus, dėdule? – atsiliepė vėl piemenukas. – Kunigas nepriims užurašų, kad katakizmų nemoki...

– Ne, dabar jau užrašys, jau dabar aš žinau, kad dūšia nemiršta. Kai paklaus, taip ir pasakysiu.

– Kai nueisi, pasiklaus dabar ko kito, ir vėl nežinosi, – pagąsdinau senelį.

– Ar žinai, dėde, kiek yra dievų? Skerdžius užkišo pypkę už juostos, pamastė, pamastė, pakasė pakaušį.

– Tai, vaikel, ir nežinau...

O kiek ilgiau pamastęs, pridūrė:

– Gal trys.

Piemuo nusikvatojo.

– Matai, matai!.. O kad tamista girdėtai, kaip jis poteriauja. Dėdule, sukalbėk tu mums „ojcze nasz“.

– E, gerai dabar jums juoktis, kai jus iš mažo vaiko moko. Mūsų ponai žiūrėjo, kad tik kunigystą eitume. Nebuvo kada mokytis; kitas persižegnoti, ir tai nemokėjo...

Patylėjęs kiek pridėjo:

– O vis dėlto tada žmonės buvo geresni negu dabar... O gal net ir gudresni.

– Kaipgi, gudrūs buvo! Ponai juos rykštėmis šveitė, o jie tylėjo! – atrėžė jam piemenukas. – Pamėgintų kas dabar...

– O ką tu jam padarytai? Ne tik mušė, bet ir į šunis mainė...

– Vis tiek, kas būtų – tas būtų, o nedovanotau.

– Kaipgi, – lyg erzindamas senį, kalbėjo piemenukas, – tada gudrūs buvo žmonės! Mano senelis, kaip ir tu, dėde, vienas bijojo vakaro metu eiti pro pirtį, kad laumė, pirtin įsivedusi, neužkulentų jo...

– O gal ne? Gal ne tiesa? Piemenukas tik nusikvatojo.

– Juokis, juokis! Pamatysi, ko tu prisijuoksi.

– Kadgi, dėde, jokių laumių nėra, tai tik gražios pasakos, – ištrūko man vėl.

– Nėra, nėra! Iš kur žinai, kad nėra? Kaipgi tada žmogui gyventi, jei nėra jau nei miškinių, nei monų, nei laumių?..

– Ir kunigas, dėdule, sako, kad nėra, – vis erzina senį piemenukas. – Argi tu kunigu netikėsi?

– Kunigas! Kunigas! Kas tasai jūsų kunigas? Pirmą tai buvo kunigai! Vis iš ponų, ir kokių dar ponų! O dabar kas kunigas? Štai prieš keletą metų Makščio Janka kiaules ganė, ir aš jį dar botagu šveičiau, o nunai jisai jau kunigas, ir moterys jam rankas bučiuoja. Kunigas tiek tame išmano, kiek ir visi. Ot, tegul pasakytų, iš kur tai, jei jisai viską supranta, – rodydamas ranka straublį, tęsė Lapinas. – Nepasakys, kad kažin kas. O senovės žmonės viską gerai žinojo.

– Ir aš tau pasakysiu be kunigo: nuo lietaus tai.

– Visai ne nuo lietaus. Nemeluok, sveikas. Kad nuo lietaus, visados būtų, kai lyja. Ot, ir nežinai, nors ir mokytas.

– Tai kas gi, kad ne nuo lietaus?

– Kas gi, jei ne Straublys, kuris taiso Vaivos juostą ir ašaras barsto?

Lapinas ilgai dar šnypštė įpykęs. Mes abu su piemenuku tylėjova ir laukėva, ką mums dar papasakos Lapinas.

– Kad nežinota, tai ir nekalbėkita! – prabilo jisai, atsikėlė nuo kelmio ir nei neatsisveikinęs nulindo krūmuosna.

III

Nėra kitų tokių gerų, tokių linksmų švenčių, kaip Sekminės. Kai ateina jos, lyg žmogus iš miego prabundi; ir ne vien žmogus, net medžiai. Viena diena puikiau pasprogsa, kad linksmiau žmonės jų žaliomis šakelėmis nukaišiotų savo nelinksmus butus.

Linksmos ir triukšmingos buvo krikštynos antrą Sekminių dieną pas Valainį; krikštino pirmą savo sūnų, kurio ilgai laukė ir belaukdamas jau net paseno. Gimė jam penkios dukterys, bet kas iš dukters? Kiek dukterų, tiek naujų bėdų. O kad jau žmogus turi jas kelias, tai nors gulk ir mirk.

Aimanavo ir Valainis, bet atkakliai laukė sūnaus.

– Kad aš sūnaus neturėtau? Ne, šito nebus! Tegu bus dešimts, vienuolika mergaičių – vienas galas – o dvyliktasis bus sūnus, ir gana!

Juokėsi kaimynai klausydami, bet Valainis nenusiminė ir laukė sūnaus. Ką padarysi su tokiu žmogumi? Užsimanė sūnaus, ir tiek.

Tikrai, gimė jam ir sūnus, gimė jisai tik po Velykų, bet krikštynas atidėjo Valainis Sekminėms, kad geriau pasidžiaugtų, geresnes ir iškilmingesnes krikštynas iškeltų.

Ir triukšmingos gi buvo, triukšmingesnės negu kitos vestuvės; muzikos tik nebuvo, o tai vestuvės, ir gana. Net visą sodžių per kvieslį suprašė Valainis, vis tiek kaip vestuvėsna. Matydami tai, žmonės vieni juokėsi, kiti stebėjosi.

– Dračinas žmogus! – kalbėjo treti.

Kūmu paprašė Valainis patį kunigėlį, o kūma buvo seniūno Alksninio žmona, to pačio Alksninio, kuris turi daugiau kaip šimtą kelmų bičių. Ir Dievas vienas žino, kodėl jam jos taip sekasi? Vieni kalba, kad jisai kažką žinąs, net raganiumi vadina; kiti gi mano, kad jisai Švenčiausiąjį, per komunią iš burnos išsiėmęs, parsinešęs namo ir įdėjęs avilin, pas bites. Lapinas tvirtina, kad patsai matęs avily lyg „kieliką“, kaip bažnyčioje pas kunigą, tik iš vaško sulipdytą.

Dabar Alksninis nusiuntė krikštynoms visą ašotį medaus. Jame buvo svarų dešimts, o gal dar ir daugiau.

Sukvietė taipogi Valainis ir visą savo giminę. Visi žino, kad jisai buvo ne bet kokios giminės. Tai ne žmogus, kuris tik Amerikoje praturtėjo, bet iš senų laikų garsus buvo. Atvažiavo čia ir Čepulis iš Rudnios, kuris išleido kuniguosna sūnų, ir Dumbelis iš Pakelmių, kuris seniai jau pasistatė mūro namus lyg kažkokis bajoras ar miestelėnas; buvo čia ir Kozulis iš Pagilšės, patsai mokyčiausias žmogus visoje parapijoje; jisai net pas kunigą pietų būna; o suplikacijos tai be jo niekas negiedos; pribuvo čia ir Dundis iš Persėdų, kuris turi šešis valakus juodos kaip tirštimas žemės; tai turtingiausias žmogus visoje parapijoje, ir kitaip jo niekas nevadina kaip tik „ponuli“. Paprasti žmoneliai jam net ranką bučiuoja. Nors turtuolis buvo, bet geras žmogus, nosies nerietė, nesipuikino, nesididžiavo ir poniškai nesinėšė.

Daugel buvo dar ir kitų garsių vyrų su žmonomis, kai kurių net su vaikais krikštynosna suvažiusių.

Linksminosi dabar visi. Riksmas ten, juokai skamba, jog net sodžiaus gale girdėti. Bobos, išgėrusios kuri alaus, kuri net ir degtinės, įsilinksmino tiek, jog net dainas užtraukė, senovines, ne dabartines. Vyrai rėkaloja, pasakoja kits kitam ir kits kito neklauso.

Vestuvės, ir tiek!

Arti vidudienis, saulė į pietus slenka. Triuk trik trik! – skamba skerdžiaus trimitas dar ten kažkur sodžiaus gale. Štai ir kiaulės, užrietusios uodegas, šuoliu nešasi, viena antrą pralenkdamos, namo, kad greičiau pirma paspėtų apzuiti visus kampelius.

Gena skerdžius gyvulius iš rytagonių.

Moterys tuoj išsinešdino namo: reikia gyvuliai priimti, karvės pamelžti, kiaulės pripenėti, paskui tvartan suvarinėti, kad kur daržan kuri neišilaužtų. Nūnai nelauk, kad tau viską duktė padarytų ar tarnaitė samdininkė. Jos dar anksti rytą visos išsinešdino iš namų: kuri bažnyčion, kuri girion, kuri taip sau braidžioja po laukus. Nūnai jau tokia šventė, kad traukia žmogų ten, kur žaliuoja, ir gana.

Liko Valainio pirkioje tik vyrai; ir iš jų kai kurie išėjo, vieni kieman, kiti sodelin, treti gatvėje, sustoję pas vartus, kalbėjosi apie tą, apie šią, daugiausia apie nieką.

Kūma su viešniomis nuėjo kitan namų galan rengtis bažnyčion; patsai gi Valainis tupinėjo papavietėj aplink vežimą: pamovė naujus ratus pasturgaly, patepė gerai, kad negirgždėtų – „gerti neprašytų“.

Stovi vyrai patvoryje, užėmę visą pašalę, ir šnekučiuoja apie ganiavas, sprendžia, kur geriau gyvuliui, ar miške, ar pievose.

– Ar sveikas, seni? Dar kruti? – pakalbino Lapiną Kozulis iš Pagilšės.

– Kaip matai, tamista. Ko man nekrutėti? – atsiliepė Lapinas ir prisiartinęs padavė jam ranką. – Kaip tamistą Dievas laiko?

– Senstu, štai ir viskas! Betgi tu, kaip buvai, tokis ir dabar: nei tu sensti, nei tu nieko. Kada gi tu mirsi, seni? Ar gal mus visus nori pergyventi?

– Ką tu, žmogau, kalbi jam apie mirtį? – nusišypso jo Čepulis Levanarda. – Jisai vesti dar mano, tik neranda sau tinkamos mergos – visos per senos.

Nusi juokė vyrai taip smagiai, jog net višta, kuri po serbentos krūmu purtinosi, nusigando ir kudekindama iš gūžtos pabėgo. Lapinui nepatiko, kad iš jo Čepulis pasi juokė. Nors jisai priprato, kad iš jo keltų juokus, bet čia buvo svetimų šalių žmonės!

– Aš ir pamiršęs būčiau gražiai, čia su jumis bešnekėdamas; gerai, kad, žmogeli, priminei man, – atsigręžo jisai į Čepulį. – Jūs čia uliojate ir nieko nežinote, o ten Valakų gale, pas Miegakulinę, jūsų vaikai gal jau užmušė vienas antrą. Kai ginėme namo, vos perskyrėme: apsikruvinusiu, apsidraskiusiu, vieną antrą vis akmenimis, vis akmenimis. Vos apgynėme Antanuką. Mackė jį būtų visai užmušęs.

Čepulis nesuprato, ar Lapinas tiesą pasakoja, ar juokiasi iš jo ir meluoja. Visi žinojo, kad Čepulį Juras ir Levanarda, du broliu, tik pasidalinusi, gyvena kaip katė su šunimi, o jų sūnūs, Antanukas ir Mackė, dar labiau negu tėvai ėdasi tarpu savęs.

Kai tik išgirdo tai Levanardienė, melždama savo kieme karvę, tuoj ėmė šaukti vyrui.

– Vai, kad jį perkūnas Dievulis nutrenktų, tą galvažudį! Levanarda, ko stovi kaip šulas? Ar gal tu kurčias, ką žmogus pasakoja? Bėk greičiau, gal ten vaiką jau visai užmušė!

Levanarda, girdėdamas tatau, pakrapštė galvą, pamastė...

– Ar tik nemeluoji, seni? Vai, meluoji?..

– Kam aš meluosiu. Nori – tikėk, nori – ne, man vis tiek, aš pasakiau. Pasiklauski piemenų. – Ir Lapinas nusigręžo į vyrus ir užkalbino juos visai apie ką kita, lyg jam jau neįdomu, kaip pasiels Levanarda Čepulis.

– Palauk, aš tam giltinei!.. Žinos jisai, kaip kautis.

Ir, užsimovęs kepurę giliai ant ausų, nusigręžo Levanarda ir nužingsniavo į daržus.

Tuo metu Jurienė, kažin kaip išgirdusi šią naujieną ir pamačiusi, kad Levanarda eina per daržus į Miegakulinę, šaukė vyrą, kad greičiau bėgtų į Valakus ginti vaiko, kurį galvažudys brolelis su savo sūneliu nori užmušti.

Tasai, kaipo žmogus karštas, jaunesnis, užsimetė ant pečių milinaitę ir, išsitraukęs iš tvoros straigą, nusivijo brolių.

– Jie, nedraugai, barasi, ėdasi kaip šunys, o man tvorą tik ardo! – prabilo, matydamas tai, Šlaminis.

O dvi marti, melždami karves gretimuose kiemuose, plūdo viena antrą, kaip išmanė, koneveikė nuo raganų ir vagilkų.

Senis Lapinas klausė ir juokėsi sau po ūsais. Klausys, klausys ir pridės savo žodelį, vis tiek kaip pagalį malkos gėstančion krosnin.

Moterys išsibarė, kiek tik galėjo, pamelžė karves ir nuėjo pirkiosna.

– Tai priviriau, žmoneliai, buizos! – juokiasi patenkintas senis ir net rankas trina iš pasitenkinimo, kad taip pasisėkė sukiršinti žmonės. – O aš jų vaikų nei nemačiau!..

– Vai, kad tave dievai, seni, – kvatojasi vyrai, net už pilvų susiėmę. – Ir pramano gi!

– Čia motinos tik nesusipešė, o ten vyrai gal jau pešasi. Ne tėvai skirs vaikus, tik vaikams teks tėvai skirti!

– Tai melagis senis, tai melagis! Ir senas, ir taip diktai sumeluoja, jog nei nesuprasi!

– Tokio, brol, melagio aplinkui nesurasi. Ir žinai, kad meluoja, o patikėsi, ir gana.

Ir vėl juokiasi vyrai, o Lapinui tai linksma, lyg jį už gera būtų gyre.

– Na, matau, kad tu dar nesi metęs senų išdaigų! – padėjęs ranką ant Lapino peties, prabilo Dumbelis iš Pakelmių, kur seniau dvi ar tris vasaras ganė Lapinas. – Kokis buvai, tokis ir dabar likai. Eiva, seni, pirkion, aš tau duosiu alaus, nors ne savo...

Ir nusivedė vyrai Lapiną pas Valainį trobon, pripylė jam stiklinę alaus; Lapinas išgėrė vienu matu, net jį pakratė. Paskum, nusišluostęs burną rankove, atsilaužė sūrio kampa, kurį jam arčiau pastūmėjo Dumbelis, ir užkando; čia tuoju pripylė jam antrą, jisai išgėrė ir antrą; pripylė trečią, jisai ir trečią išgėrė. Pripylė jam degtinės stiklinę, senis išgėrė ir degtinės; pasitraukė mėsos dubenį arčiau į save ir ėmė puntaroti net prakaituodamas.

Linksmas senis, net akys blizga, juokauja. Visi juokiasi, ne tai giria, ne tai peikia Lapiną. Jisai pasakoja, kaip apgavo vieną, kaip suerzino kitą, kaip gražiai sumelavo trečiam. Juokiasi vyrai, net juostos nuo jų pilvų nusmuko. Tik vienas Kačingis nesi juokia.

– O aš manau, vyrai, kad niekus darote, girdami jį, – kaip iš trimito storu savo balsu kalbėjo. – Kad man jisai taip sumeluotų, nepaisytai aš, kad jisai senas: nurautai viršugalvį. Kad tu senas, nedaryk kaip mažas vaikas.

Nors labai sielojosi Kačingis, bet jo niekas nei klausyti neklausė.

Lapinas išporino vyrams, kaip jis su Juzia užrašų vaikščiojo, kaip jį kunigėlis pravarė.

– Na, ir radaĩ sau mergą! – juokiasi vyrai. – Kitos tokios visame pasauly su skala nesurasi. Bet kaipgi liks Vanka be jos?

Juzia buvo senmergė, penkių dešimtų metų su uodega. Gyveno ji pas gudą, toki pat seną berną Vanką, kuris čia atsipainiojo nežinia kada, nežinia iš kur ir gyveno sodžiaus gale dūminėj pirkaitėj, kurią sau nusipirko iš vieno kampininko.

– Kas gi dabar bus? Be katakizmo kunigas nepriims užrašų, o be kunigo netekės už tavęs nei viena merga, net ir Juzia.

– Nieko, aš, žmogeliai, išmoksiu. Jau aš dabar daugel žinau. Mykoliukas mane moko.

– Tai, seni, prigyvenai laikų: vaikai senus moko. Ar tikėjai, ar laukei to, seni? – klausia jį Dundis, patsai gana senas žmogus.

– O dabar vaikai, tai ne mes, mūsų laikų vaikai, – atsakė Dumbelis. – Aš dar ne Dievas žino kokis senis esu, o kai prisimenu, kokie buvome vaikais, tai kur, nei nelygink su dabartiniais mažaisiais!

– Atsimenu, – atsiliepė Julius Naujalis, – būdavo, dėdė pagąsdo mus, kad pilni arielai baloj vilkų, kurie vaikus gauda ir vilkinus jais peni, kelias dienas baidėmės iš gatvės išeiti, tik iš tolo ujome ir akmenimis arieluosna svaidėme. Eik, dabar taip pagąsdink vaikus, jei nori!

– Vaje, – giriasi Lapinas, – ir dabar, kai pagąsdinu, bijosi – ir kaip dar!

– Ot, visi mes čia jau nejauni, – įsikišo Kačingis, – ne vieno jau ir plaukas žilas. Mes dar štai tokie vaikėzai buvome, be kelnų bėginėjome, o tu jau pusžilis buvai. Jau gal daugiau šimto metų turi ir stiprus dar vis esi. Ar dabartinių laikų rasi tokių žmogų?

– Tai gal jau yra šimtas, – valgydamas sūrį su duona, sutiko Lapinas. – Šimtas jau yra, o net gal daugiau... Kur kas daugiau!

– Kur jau jisai šimtą, gal ir du turi! – pritarė Valainienė, tupinėdama aplink pečių. – Kas jį jauną pamena?

– Yra dar senesnių negu aš.

– Kas gi tokis galėtų būti? – spėja vyrai. – Ne, senesnio už tave nėra. Jau tu ne savo, svetimą amžių gyveni.

– Nagi Grainio liepa: ji senesnė už mane, – juokiasi linksmai skerdžius. – Kol ji žaliuoja, aš anksčiau nemirsiu.

– Na, žmogel, ji dar šimtus metų stovės. Nors tu ir gaivus, bet jos nepergyvensi.

– Pergyvensiu, ot pamatysite. Ko man skubėti, laiko pakaks. Ar man čia bloga?

– Kad taip mano valia, – atsiliepė Valainienė į Grainį, – aš tavo liepą būtau seniai nukirtusi. Ir prisikeikiau aš jos ir tavęs drauge – pusė daržo gaišta kas metai: nušvokščia, atžalalas paleidžia, ir niekas neauga.

– Gerai, kad Dievas nedavė kiaulei ragų! – net paraudęs atrėžė Lapinas. – Kas matė, kad tokį medį kaip liepa kirstų! Ar tu ją sodinai, ar ką?

– O manote, kad iš mano daržo tai didelė nauda? – kalbėjo Grainis, nepaisydamas Lapino. – Per geras varsnas tik dilgėlės ir atžalos auga.

– Nukirstai, ir tiek! Kokia gi tau iš jos nauda?

– Kaip nukirsi! Gaila tokio gražaus medžio, – kalbėjo vyrai.

– Ko klausote jos! – piktai sušuko Lapinas. – Žmonės medžius sodina aplink namus, o ji, matai, „nukirstau! nukirstau!“ Kas tau tokis medis, juk tai ne musė! Paėmiau, sugnybau – ir nėra! Pasigėdytai, sene, taip kalbėti!..

– Ko dabar aš gėdysiuos? Nugriau kada vėjas ant tvartų, gyvulius dar sutrėks.

– Nugriau, nugriau! Klausykite, tik jūs, žmonės! Amžius liepa stovėjo, o dabar, „nugriau!“ Alaus tu prisigėrei, žmone! – sielojosi Lapinas. – Nukirsti tokį medį, vis tiek kaip žmogų užmušti!

– Ot, imsiu ir nukirsiu! – ūmai prakalbėjo Grainis. – Mano liepa, kas man užgins? Noriu – kertu, noriu – ne.

– Tavo liepa! Ar tu ją sodinai, kad ji tavo, ar tu ją auginai, kad kirsti nori? Ar gal ji tau vienam žaliuoja, tau vienam šlama ir grožėjasi? Kad tavo lauke auga, tai jau ir tavo! Dievulio ji ir mažų paukštelių, ne tavo!

Supykęs atstūmė skobnis ir pasikėlė nuo uslano.

– Matai, kokis iškalbingas senis! Kur tiek žodžių surado, kai teko liepa ginti?!.

– Štai, seni, nukirs Grainis liepą, – erzino, kirkindami jį, kiti, – teks tau mirti greičiau, negu manei.

– Mano liepa ir nukirsiu. Rytoj nukirsiu! Štai pamatysiu, ar užgins man kas?! – užsispyręs atkakliai tvirtina Grainis.

– Ne tavo, nenukirsi! Rankos nudžius, kojas sau palaužysi. Kas tau liepa, girioje pušėlė, ar kas? Krosny gal malka deginsi? Ech, ir žmonės gi nūnai! Senovėj žmonės kaip galėdami sodino medžius aplink namus, sodžiuose kaip giriose švokštė šlamėjo, visokių paukščių pilna buvo, o dabar koks ten snarglius, vos nuo žemės paaugęs, šūkaloja: „nukirsiu, nukirsiu!“ – šaipydamasis pyko Lapinas. – „Mano liepa!“ Pamėginęs būtai tu senovėj taip kalbėti! Ištiestų tave ant grendimo, įskeltų tau kapą, žinotai tada.

– Ot, nukirsiu, ir tiek! Mano liepa, ir baigta. Kad ne šventė, dabar nueitau ir nukirstau.

– Tfu! – spjovė Lapinas ir, paėmęs nuo suolo botagą, trimitą ir kepurę, nei neatsisveikinęs išėjo iš trobos.

Vyrai juokėsi, juokais senį palydėjo iš pirkios. Jie visi manė, kad Grainis tik erzina Lapiną, bet kirsti liepos nei manyti nemano.

IV

Saulė pakopėjo aukščiau į vidudangę. Laukuose jau gerai kaitino, bet girioje nieko sau: čia visą dieną vėsu. Tik mato senas skerdžius, kad varmų daugiau ir daugiau sukasi aplink gyvulius, o musės net jam pačiam burnon, nosin lenda. Karvės selina, kad vis kur unksnėn, po egle.

Sustojo Lapinas lygumėlėj ir žiūri į savo šešėlį, ar didesnis jisai nei jo žingsniai, ar ne. Užbrėžė lazdos galu, kur baigiasi šešėlis, ir žengė. Nužengė toliau, negu užbrėžta buvo.

– Na, vaikeliai, leiskite gyvulius namo. Piemenys to tik ir laukė. Apsupę visą kaimenę, pliauškina botagais, bruka gyvulius kiek galėdami.

– Nevykite, nevykite! Ne bažnyčion einate, skubintis nereikia.

Bet piemenys mažai jo paiso. Vienas jų sudūzgė kaip varmas: biz biz; kiti išgirdę sudūzgė irgi, sudūzgė visokiais balsais, kaip kuris mokėdamas. Karvės klausė klausė ir, papūtusios uodegas, nudūmė bėgčiomis; o kuri buvo rambesnė, bėgti nenorėjo, toji ir botagą per šoną gavo.

Linksma visiems. Medžiai nesiūbuoja, nešlama; saulė kaitina, tik paukštukai tai ten, tai čia užtraukia savo dainelę, sučiulba ir vėl nustoja staiga, lyg nukerta.

Vai, gražu, gera ir linksma Dievo pasauly, o dar girioje!..

Išėjo gyvuliai iš miško, pamatė juos kiaulininkai ir paleido kiaules namo.

– Ūdžiu namo, ūdžiu džiū, namo-o! – rėkia jie kiek galėdami. Kiaulės prisiminė, kad namie jų laukia loviai, pilni gardžios, minkštos, sultingos žolės, pasileido kaip ribuliai, o paskui jas ir avys, nors jos tai ir nieko nelaukė. Avis kvaila, mato, bėga kiaulės, ir ji bėga, nors pati nežino ko.

Paleidę kiaules namo, susėdo piemenys ant kalnelio pas balą ir laukia kitų, kurie atgena gyvulius; supuolė karvės balon ir geria; kita įbrido net ligi pilvo. Atsigėrė ir kitaip atrodo: ir pilnesnės, ir riebesnės.

Štai ir tie, kurie miške gyvulius ganė, „stotkininkai“. Vienas jų tempia kelias vantas ant pečių, kitas – šluotą, trečias – skujinę kaip kupstą.

Bet ne jie rišo ir ne jų tai, tik skerdžiaus.

Štai ir sodžius.

– Teta, a teta! – šaukia Lapinas. – Aš tau trūkzolių parnešiau.

Dar jauna moteriškaitė, bet jau suliegusi, išėjo iš vartų. Lapinas traukia iš gunčelės kišenius šaknis ir pila jai riešučiosna.

– Turėk prijuostę, žmonele, riešučion nepaimsi; aš tau čia daugel prikasiau, kad ilgam užtektų.

Toji atstatė prijuostę; skerdžius išdėjo visa ir kišenių išvertė.

– Kad tave Dievulis apdovanotų, dėdule! Aš jau nežinau, kaip tau dėkoti. Aš pati, matai, nepažįstu.

– Nėra už ką, žmonele, dėkoti. Ar tai sunku? Tik kad sveikaton.

– Gindamas užėik, dėdule, aš tau nors sūrio kąsnelį laukan duosiu.

– Gerai, užėisiu, užėisiu, žmonele, kodėl ne? – žada Lapinas ir gena toliau.

– Motiejien, a Motiejien! – šaukia kitą moteriškę, kuri eina per kiemą į tvartus su melžtuve rankoj, – ar ne tu prašei skujinės?

– Aš, širdele, aš. Tik vieni ražai senos beliko.

– Taigi, moterėle. Aš tau nūnai surišau tokią, jog visai vasarai užteks. Kaip kupstas.

– Vai, kad tau Dievulis sveikatėlės duotų! – dėkoja moterėlė, eidama į vartus. – Jau aš tau, dėdule, gerą ragaiši iškepsiu. O tai visai jau bėda buvo, – kalbėjo moteriškė, imdama iš skerdžiaus rankų skujinę, – šluoji šluoji, ir pusė anglių krosny lieka.

Vieni ražai tik. O gal vyrų prisiprašysi!

– Ką jūs darytute, kad senio Lapino netektute?

– Užėik, dėdule, gindamas, aš tau nors kiaušinėlių duonkrepšin įdėsiu. Tik užėik!

– Gerai, gerai, tetule, užėisiu.

Kodėl turi neužėiti. Eina skerdžius toliau vidugatve. Apipuolė jį iš visų pusių vaikai kaip musės.

– Dėdule, ar parnešei man aukšliuką? – klausia vienas.

– Man dūdele? – šaukia kitas.

– Ar nudrožei man rėknę? – lenda trečias.

Skerdžius vienam kiša aukšliuką, kitam rėknę, trečiam margintą lazdele, o tam vėl dūdele.

– Tik žiūrėkite, kad man pavogtute iš tėvo krepšio titūno; o tu, – atsigręžęs į mažesnę, kuriam davė lazdele, – nors dešimtį degtukų; ne, tai atimsiu lazda ir atiduosiu Jonukui; jisai man visą saują atneš degtukų. Atneši, Jonuk?

– Atnešiu, – juokiasi Jonukas, o akutės net žiba, – tik parnešk man tokią, kad išlenktą dar.

– Parnešiu, parnešiu, pačią gražiausią išpjausiu, tik pagamink man rytdienai degtukų. Visą saują, girdi? O dabar še tau vartos, nunešk savo motulei, aš jai dar anądien esu žadėjęs.

Vaikas paėmė vantas ir, užlindęs ant vartų, sviedė jas kieman.

– Petre, neški motulei vantas, greičiau! – šaukia jis savo seseriai, kuri, stovėdama su rykšte, žiūri, kad kiaušės nenuvartų nuo lovio paršų; o patsai užsirito ant tvoros, apsikabino kuolą ir tupi kaip pelėda.

– Tupėk, tupėk kaip višta ant tvoros! Pamatysi, uodega užaugs, – gąsdina jį Petrė.

– Nebijau, – atrėžė vaikinai, – neužaugs.

– O kam, dėde, šluota? – klausia piemuo, kuris šluotą neša.

– Šluotą savo šeimininkei nunešiu, kad gardžiau užbaltintų man buizą.

– Dėde, dėde, ar matai? Grainis nukirto savo liepą.

Žiūri skerdžius: tikrai, liepos nebėra. Jis dar nenori tikėti akimi – patrynė lyg žmogus, iš miego prabudęs, geriau praplėšė – vai, gi vis nėra! Ten, už vyšnių sodelio, pas Valainio tvartus ji stovėjo, aukščiausia ir plačiausia visų medžių, o dabar ten nieko nebėra. Lyg dangus prakiuro toje vietoje.

Pasėjęs senis į Grainio kiemą ir žiūri į daržą. Mato, guli liepa, išsitiesus per visą daržą, per bulbes, per svogūnus. Tik žalios šakos į aukštą kėpsio kaip rankos. Dar švokščia lapai, vėjo papučiami – lyg skundžiasi žalia liepelė.

Maži paukščiukai, kurių lizdais šakos kniugždėte kniugždėjo, dabar lekioja aplinkui ir taip gaudžiai čypia, lyg apverkdami išgriautus savo lizdus – čip čiip čit čit...

Prilėks, pulsiai šakosna ir vėl lekioja, skraido, čypia, aptūpę tvorą.

Grainis stovi su kirviu ir krapšto galvą, patsai nežinodamas, kam jisai nukirto liepą, ištrėkė daržą ir ką dabar jisai su juo bedarys?

Kad jisai, rodos, galėtų, iš naujo liepą pakeltų, pastatytų ją ant seno kelmo...

Bet nepakelsi, neprigydysi.

Atsikėlė nūnai vėlai – galvą skauda, burnoje kartu, lyg būtų čemerų pavalgęs, pikta. Atsikėlęs išėjo kieman, norėjo darbo imtis, bet galva kaip puodas, darbas iš rankų krinta. Paėmė žagrę taisyti, tik rankeną nulaužė; dalgę ėmė tinti, tik plaktuku nagus sau apsigurino. Metė žmogus tynęs, plaktuką pavarė pasvirnėn, o vaiką, kuris skiedryne žaisdamas pasipainiojo po kojų, supylė

diržu.

Kas daryti? Atsistojo Grainis vidury kiemo, kaso pakaušį ir dairosi į visas šalis. Prisiminė jį, kad vakar pas Valainį ketino liepą nukirsti. Dirstelėjo, pakėlęs galvą aukštin, į dangų, į liepą, ir tokis piktumas jį pagavo ir ant liepos, ir ant paukščių, kurie visokiais balsais čirškė jos šakose, jog, atsinešęs iš trobos kirvį, nuėjo daržan.

– Jūs man čia daugiau neberėkausite, nebegadinsite javų bei vyšnių, nenaudėliai! Aš jus iš čia išrūkysiu, išginsiu!..

Atsipeikėjo, atsikvošėjo jį tik tada, kai liepa subraškėjo, susiūbavo ir palinko į vieną šalį; pirma lengvai, pamažėl, o paskui vis greičiau ir greičiau, garsiau subraškėjo – ir staiga griuvo, išsitiesė per visą daržą.

Stovėjo dabar Lapinas pas tvorą liūdnas, paniuręs, žiūrėjo, kaip ardo subėgę vaikai paukščių lizdus, laužo šakas, ir tik lingavo žila galva.

– Žmogau, žmogau, ir širdies tu neturi, ir Dievo nebijai, kad tokį medį sunaikai.

– Eik, eik sau, seni, kur eini, o tai gausi kirvakočiu sprandan! – pasivarė piktas Grainis. – O jūs čia, žalčiai, ar tai man daržą mindžiosite?! – puolė jį vaikus.

Tie stačiagalvėmis nudūmė, kur kam patogiau buvo: vieni per tvorą, kiti į daržus; bet už kelių akimirksnių jie vėl tupinėjo ir trepučeno aplink liepą.

Nuleido senas skerdžius žilą galvą ir nuėjo savo keliu. Tik eidamas murmėjo:

– Jau kai žmonės tokių medžių, kaip liepa, nesigaili, tai jie ir nieko nesigaili. E, mirti geriau negu tokiais laikais gyvenus!

Liūdnas nuėjo savo paeilės pirkion. Batviniai jam nūnai buvo per rūgštūs, buiza negardi. Sėmė šaukštą, kitą ir pasikėlė iš užuskobnių.

– Ko tu, dėdule, nūnai tokis liūdnas? Ar gal serguliuoji? – klausia jį Džiangienė, kuri pripratusi buvo regėti jį visuomet linksmą. – Ar gal negardžiai išviriau?

Baidėsi, kad pajuoks Lapinas ją visam sodžiui, kai neįtikis valgymu. Per tai moterys ir baltė jam buizą geriau negu kitiems namiškiams, ir taikė, kad kopūstuose daugiau spirginių jam tektų.

– Ne, tetule, gardu. Tik senatvė, žmona! Mirti reikia, štai kas yra.

Ir, užsimetęs gunčelę ant pečių, palikęs trimitą ir botagą, kurių anksčiau niekuomet neužmiršdavo, užsimovė kepurę ant galvos ir nuėjo namo.

Parėjęs Lapinas nei pirkaitėn neužėjo, tik atsisėdo pasieny, prisikimšo pypkę: užtraukė kartą, kitą. Sėdi ir lyg jam kažko koku, kažko trūksta. Užtraukia pypkęs ir pasižiūri pro sodžiaus kluonus, pro tvartus, kur pirmiau užė šlamėjo žalia liepa – ir dabar ten nieko nebėra! Ir vėl pasivaideno skerdžiui, kad net danguje plikė atsirado.

Spjovė Lapinas ir neišrūkęs užgniauzė pypkę pirštu, užsikišo už juostos ir nuėjo darželin, kur augo vienintelė kriaušė, ir toji laukinė. Pasiklojo ten Lapinas unksnėje kailinaičius, atsigulė kniūbsčias, paskui atsivertė ant šono ir užmigo.

Sapnas buvo sunkus. Blaškėsi jis ir dejavo per miegą.

Sapnavo, kad pas jį atėjo Juzia, bet ji buvo visai nepanaši į tą, kuri su juo kartu buvo nuėjusi užrašų pas kunigą ir nemokėjo katakizmų, kaip ir jis. Buvo ji dabar jauna, graži, kokia nebuvo ir prieš kelias dešimtis metų, apsikaišiusi žolynais ir vainikuota. Apsivilkus ji buvo suknele su daugeliu garankštėlių ir juoda su dviem eilėm baltų žuvinių segtukų liemene; tokių dabar jau niekas net nebenešioja. Siuvėjos ir siūti jas jau pamiršo.

– Renkis greičiau; visas pulkas tavęs jau laukte laukia. Ir kunigas mudviejų jau seniai laukia, pasirengęs pas altorių.

– Kokis kunigas? Koks pulkas? – stebisi senis.

– Nagi mūsų pulkas. Ar tu užmiršai, kad mudu vaikščiojova užrašų?

– Ką aš darysiu su tokia tavim? Juoksis iš manęs žmonės, kad aš, senis, imu tokią jauną mergą.

– Kas tau sakė, kad tu senas! Pažiūrėk į save! Lapinas tuoj puolėsi į kibirą, kuris stovėjo su vandenimi ant suolo po lentyna, ir dairosi į jį. Mato, kad iš kibiro į jį žiūri visai ne žilas senelis, bet geltonplaukis, raudonaveidis jaunikis, kokis jį buvo prieš daugel daugel metų.

– Kas per monai čia dedasi? – stebėte nusistebėjo jį ir, stovėdamas trobos vidury, apsidairė aplinkui, pasižiūrėjo į save. Mato, kad ir apsilvilkęs jį visai ne taip kaip visuomet, bet ilga miline su dvylika garankščių ir kraštais, juodu mašastu apvedžiotais. Pasisukė vienon pusėn, garankščiai vėl – šlap šlap šlap! Pasisuko kiton pusėn, garankščiai vėl – šlap šlap šlap! Vis tiek kaip pas amžiną atilsį Antaną Gaidį.

Apsiaavęs jį pušnimis su aukštais aulais ir geltonais blizgučiais pentyse, pakaustytais geltonom pasagom.

Nesuspėjo pasidžiaugti, pasigėrėti savimi, kai kieme sužvengė žirgai, ir pirkion įėjo senas Jurgaitis, pas kurį tarnavo kadaise Lapinas. Jis tada gaudavo dešimtį auksinų ir dvylika skatikų algos per metus, milinę gunčelę, apvedžiotą juodomis rėžėmis, ir naujas, iš geros odos, nagines. Tokių žmonių, kaip buvo Jurgaitis, jau dabar nebėra. Ne dabarties šeimininkas buvo; jį tau daugel nekalbės; nepadarei, kaip reikia, nupylė diržų, o ne, tai dar sagtimi – ir tiek. Ir nepasislėps nuo jo nei kanapėse, nei kitur.

– Kam aš tave, brud, vaikysiu, – kalbėdavo jį tam, kuris bėgo nuo jo diržo, – patsai ateisi trobon; tada dukart tiek gausi.

Šitas žmogus dabar stovėjo pas duris, piktai į jį žiūrėdamas, iš paniūrų, kaip būdavo. Kai Lapinas atsiminė, kad Jurgaitis jau seniai yra miręs, visas jo kūnas nuėjo pagaugais.

– Na, brud, kam dildi žmones? Žirgai visą kiemo vejelę kanopomis iškapojo. Greičiau man! Ar gal sagties paragauti nori? – Ir jau imasi senis už diržo. Lapinas greičiau, nei žodžio neprataręs, apsisukė ir nuėjo kitan trobos galan. O eidamas juto, kad jį seka akimi senas Jurgaitis.

Iėjo Lapinas kitan galan, o ten pilna pirkia svečių. Tenai ir Močius Grainis, dabartinio senelis, ten ir Juozas Čepulis, ten ir Antanas Kačingis. Visi jie mirę prieš keturiasdešimt metų.

Čia ir Česnulis iš Randamonių; jisai persikoręs per petį krepšį iš barsuko kailio – vadinasi, Česnulis ne taip sau svečias, bet piršlys, kurio kiekvienas turi klausyti. O nepaklausysi, lieps nuvesti kiauliatvartin ir ten uždaryti. Ir nuves žmonės, ir uždarys.

Dabar Česnulis uždėjo ranką ant jo peties.

– Na, jauniki! Kur taip ilgai užtrukai?

– Imk mergą už rankos, metas eiti aplink skobnis. Lapinas dairosi, kurgi jo merga. Mato, ji stovi greta su sena Jurgaitiene. Ir apsitaisiusi ji, dievai tu mano! Ant galvos žalių rūtų vainikas, užpakaly daugel daugel kaspinų, ilgų, ligi žemės, įvairių įvairiausių spalvų, ir raudonų, ir žalių, ir dar kokių.

Ji visai jau ne Juzia, tik Munia Jurgaitytė, kuri jam labai tiko, kada jisai buvo dar jaunas.

Lapinas pamena, kad Munia Jurgaitytė irgi seniai jau yra mirusi, mirusios ir jos dukterys, ir sūnūs; gyvi liko tik anūkai...

– Na, ko žiopsai! – riktelėjo vėl Jurgaitis. Lapinas nedrąsiai priėjo į nuotaką ir paėmė ją už rankos. Mergos užtraukė tuoj dainą, kurią jisai ne kartą buvo girdėjęs, bet žodžių jos gerai dabar nesuprato, neprisiminė. Visi, kurie ten buvo, ėmė juodu barstyti avižomis.

Lapinas žengė su jaunąja aplinkui skobnių. Vos nužengė kelis žingsnius, kai mergos liovėsi dainavusios, ir visi suriko:

– Ne ten, ne ten! Prieš saulę reikia!

– Nelaimę sau burį, smurgliau! – šuktelėjo senis Jurgaitis, ir Lapinas pajuto, kad jisai sutaisė jam per nugarą sagtimi.

Lapinas nusigando. Jisai paleido mergos ranką ir iš išgaščio palindo po skobnimis. Mato – į jį lenda po skobnimis ir merga. Bet ji dabar visai ne jauna, tik susilenkusi kaip lazda, be dantų, apžėlusi samanomis.

– Ne ji! Ne ji! – rėkia Lapinas ir stumia ją kumščiais nuo savęs. – Aš nenoriu jos vesti!

– Kaip nenori, kvaily? – sušuko visi. – Ar tu aklas, nematai, kad tai sena liepa.

– Nors užmuškite, nevesiu jos! – rėkia Lapinas ir stumia, muša ją kumščiais, bet toji lenda į jį; nusitvėrė už kaklo ir apkabino. Lapinas norėjo pasprukti, bet, užsikabinęs už pakojų, nuvirto ir apvertė skobnis. Visi susirinkę juokiasi, kvatojas ir svaiddo jį akmenimis, beria žeme, pelenais. Ir senė toji, nusitvėrus jį už kaklo, smaugia, jog net atsikvėpti jam nėra kuo. O visi tai vis beria ir beria ant jo ką tik nutvėrę. Mato, kad ir jaunas Grainis, kuris šiandien liepą nukirto, stovi čia pat ir, užsimojęs kirvakočiu, taiko jam galvon.

Lapinas suriko, kiek jam balso teko, ir pabudo.

Nubudo senis ir mato, kad jis jau neguli unksnėje, kriaušės šešėlis toli nuslinko šalin, ir saulė jį gerai prikepino. Bet vis dėlto jam šalta, lyg jį krečia drugys, ir šoną, ant kurio gulėjo, ne tai sopa, ne tai gelia.

Lapinas pagalvojo, kad pirmą kartą dar, kai prisimena, atsigulė kieme.

– Tai jau mirti reikia. Ne kas kita, kaip tik visi numirėliai mane šaukia, – toptelėjo jam širdin.

Atsikėlė senis, nuėjo pirkion ir, užlipęs ant pečiaus, kur buvo jo patalas, atsigulė. Nors gerai apsiklojo kailiniais, bet ilgai buvo šalta, krėtė jį ir laužė kaulus.

– Senatvė! – sumurmėjo senis, užsitraukė dar seną skylėtą gunčę, apsisvertė ant kito šono ir, sušilęs truputį, užsnūdo...

– Dėde, dėde! Kelkis! Metas jau ginti.

Tai šaukia jį Petriukas ir Barnaska, du didžiausio jo piemeniu, su kuriais jis gano miške.

Juodu tėvai išvarė, kad nueitų pas skerdytį ir pasiklaustų, kodėl taip ilgai nūnai negena.

Lapinas atsisėdo. Jam rodėsi, kad jisai vos vos tik sumerkė akis, kad dar neužsnūdo kaip reikia, bet apsidairęs pamatė, kad jau saulė seniai nusileido už trobelės ir joje dabar buvo tamsu ir nelinksma.

Jis visuomet ėjo ginti, kada saulės spinduliai iš langelio guldavo ant krašto skobnių. Tikrai, nūnai jau jisai gerai pavėlavo.

Nulindo Lapinas nuo pečiaus, raudonas kaip burokas, uždegtas. Vos nukopo, jį vėl pradėjo krėsti; galvoj užė kaip verdančiame puode, kaulus laužė, ir pirkelė akyse jo šlijo iš vieno šono į kitą.

Bet senis vėl dėlto apsilviko, užsidėjo savo duonkrepšį ir ėmė dairytis botago ir trimito, bet neradęs atsiminė, kad juos paliko pas eilininką.

Pasėjęs į duris, nušliojo Lapinas ir vos nepargriuvęs atsisėdo ant suolo, kampe pas lentyną. Pasėdėjęs, atsikvošėjęs truputį, ten ir atsigulė, kaip buvo apsilvkęs.

Piemenys stovėjo vidury pirkaitės ir laukė.

– Kaipgi, dėde? Ginsime nūnai?

– Ginkite sau vieni. Matyti, jau aš atganiau savo. Reikia ir atsilsėti prieš kelionę.

Piemenys pastovėjo, palaukė, mato, kad senis tik sunkiai kvėpuoja ir visai nesikelia – dar kiek luktelėjo ir išėjo iš pirkios. Tą dieną jie išginė vėliau negu visados, ir vieni, be skerdžiaus.

V

Rytojaus dieną piemenys išginė vėl vieni, be skerdžiaus. Moterys nusiminė. Jos vakar vakare gerai pajuto, kad skerdžiaus nebėra: karvės parėjo kaip plokštės. Kelių visai namo neparginė; jas tik vėlai, jau nakčia, rado vasarojuje, bet kiek prisiieškojo, kiek prisivaikščiojo, prisiaimanavo moterys, kad pienas gali perdegti.

– Jūs nūnai vėl, begėdžiai, pusės gyvulių neparginsite. Kokis čia galas tam skerdžiui? Vakaro iki vakaro išlaikė gyvulius tvarte ir nūnai vėl negena! – skundėsi moterys.

– Skerdžius, tetulės, miršta. Mes kėlėm kėlėm ir prikelti negalėjome: nubudęs žiūri į tave lyg į nepažįstamą ir patsai su savimi nežinia ką kalba. Gal klajoja... – aiškino kiekvienai piemenys.

Tuoį pat pasklido gandas visame sodžiuje, kad skerdžius miršta. Viena kita moteriškai gailingesnės širdies nubėgo aplankyti ligonį. Ir tikrai rado Lapiną visai nusilpnėjusį; skerdžius skundėsi, kad jį labai krečia, kaulus laužo ir šoną diegia. Kalba, kalba ir nukalba nei šį, nei tą.

– Jau nenusivokia senis, – kuštėjosi moterys. – Pamatysite, kad mirs.

– Ar tai jau ne metas? Kur kas jaunesni miršta, o jam ir Dievas liepė.

– Bet kaip nori sau kalbėti, vis dėlto gyvo žmogaus gaila, ir gana.

Sujudo moterys, susirūpino ligoniu: viena atnešė virtos vištienos, kita sviesto svarą, trečia – dešimtį kiaušinių. Iškepė jam svieste riebiai pautienės su trūkžolėmis, bet Lapinas nieko valgyti nenorėjo; skundėsi, kad jį ir taip išdūmė kaip krosnį.

– Suvalgyk, die, širdėle, pamatysi, kad tau palengvės! – įkalbinėjo geraširdė viena kita moteriškai.

– Nelįskite man akysna, – gynėsi nuo jų kaip nuo musių skerdžius, – numirsiu ir be jūsų patarimų.

– Ko dabar tu mirsi, dėdule? Die, pereis, pažiūrėsi, kad pereis; peršalai truputį, tai slunktas tau kaulus laužo!

– Kas gi mūsų karvelės ganyt, jei tu, dėdule, mirti nori?!

Taip ramino senį moterys, o tuo laiku lindo į vyrus:

– Jūs nors kunigo, begėdžiai, nuvažiuotute, o tai pasimirs žmogus be išpažinties.

Vyrai parvežti kunigo nesiskubino, bet vienas kitas taipogi užėjo Lapino pirkaitėn.

– Na, ką, dėde, namo rengiesi?

– O ką? Jau man čia nėra kas daryti. Kad jau žmonės kerta medžius, kuriuos tėvai jų savo naudai sodino, tai man nėra kas čia veikti.

– Ką padarysi, žmogeli! Ne nū – ryt, visi mirsime, visi ten keliausime.

Senis nusigrėždavo į sieną, klausydamas šitokių kalbų, ir tik murmėjo po nosimi. Jis kiek kartų buvo girdėjęs jau visus šituos žodžius. Ir neįkyrėjo žmonėms pliaušinti vis viena, vis viena!

– Nenori senis mirti, – juokavo dar vyrai. – Bet, brole, norėk nenorėk, atėjo laikas, nieko nepadarysi!

– Tarytum ir pagyveno žmogus, o vis dėlto nori dar gyventi, ir tiek! – kalbėjo kitas.

– Šeštą kryželį baigiu, o vis tiek, kai vakar gimiau: lyg ir negyvenau; o giltinė gi jau už pečių stovi, – nusiskundė trečias.

Pamatė, kad Lapinas tikrai silpnas ir ne juokais rengiasi namo, surengė vežimą ir, susidėję arkliais, nuvažiavo kunigo.

Moterys supuolė rengti pirką, kad sutiktų priderančiai dievulį; jos nušlavė visą kiemą, net ir gatvę ties kiemu, numazgojo suolus ir skobnis, apklostė visą margomis paklotėmis, pastatė ant skobnių kryželį, patį gražiausią, kokis buvo visam sodžiuje, dvi žvaki, ropėn išodintas, apkaišė skobnis martelėmis, rūtomis ir kitais žolynėliais; jos žinojo, kad kunigėliui patinka žolynai ir gėlės.

Nepamiršo ir senio: nuprausė jam burną, apvilko tik išvelėtais švariais marškiniais, patalą perklojo nauja paklote ir susikaupusios laukė atvažiuojančio kunigėlio.

Nerimo vien Lapinas. Jam buvo labai kaktu ir bijojo, kad kunigas nepaklaustų katakizmo.

Tuoį pat atvažiavo ir kunigėlis; pasitiko jį, kaip Dievas paliepė. Jisai iš klausė išpažinties, nuramino ligonį, kad tasai net apsisiverkė iš džiaugsmo, pakalbėjo su žmonėmis apie ūkį, apie javus, apie ligonį.

– Jūs nors gydytoją jam parvežtute.

– Vai ką, tėveli, jam gydytojas padės, kad jisai labai senas: numirs ir be gydytojo.

– Kai mes buvome dar maži vaikai, jau jisai žilas buvo. Mes – ir tai juk rengiamės mirti, o jam jau ir Dievo skirta. – Tikrai jis labai senas, – pripažino kunigas, – bet kad ir gana dar stiprus. Gal pasveiktų.

Vyrai lyg ir pažadėjo kunigui, bet nei manyte nemanė važiuoti gydytojo.

– Žinai, mokyta: jam vis kad gydytojas!..

– Gaila, kad mes nepaklausėme kunigėlio, ar mirs senis, ar ne? Jisai gi gerai žino.
 – Iš kur manai, kad žino? – klausia Kačingis Valainį.
 – Žinoma, žino! – atsiliepė moteriškaitė, kuri čia pasisukė. – Nagi Švenčiausias parodo. Jei tik ligonis turi mirti, Švenčiausias ima ir apsiverčia. Kunigas todėl visados gerai žino.
 – Et! – nusi juokė Kačingis, – ar boba pliauškina liežuviu, ar višta uodega suka. Kas tau sakė, kad apsiverčia? Gal pati esi mačiusi?
 – Tu tik viską žinai, begėdi. Tu ir su kunigėliu ginčytis nesisarmatiji! – užsipuolė jį visos.
 Kačingis sumojo ranka ir nuėjo namo. Vyrai dar pastovėjo pas vartus susirinkę, pakalbėjo, pakaušius pakrapštė ir nukriko kas sau.
 Kai tik kunigas išvažiavo, Lapinas tuoj užmigo.
 – Tai prieš kelionę! – kuštėjosi moterys. Ir tikrai, į vakarą Lapinas visai susilpnėjo. Stenėjo, dejavo, blaškėsi patale ir vis barėsi, klajodamas su liepa.
 Paskum tačiau vėl nurimo. Moterys ėmė ginčytis ir derėtis, kuriai žibinti šią naktį ligonis. Kada jau jos sukudekino kaip vištos, Lapinas pramerkė akis.
 – Eikite jūs, varnos, visos sau namo ir duokite man nors numirti ramiai! Man jūsų visai nereikia!
 Senis pasistengęs nusigręžo į sieną ir nutilo. Mato moterys, kad jau jis akis pastatė stulpu. Vos surojo uždegti žvakę ir įdėti jam rankon.
 Neužilgo jau nebuvo Lapino. Numirė jisai kaip pakirsta liepa.

VI

Apgiedojo, palaidojo Lapiną vyrai, pakasė jį gilion žemėn ir dabar grįžo namo iš kapinyno. Rytas buvo gražus, giedrus, saulė linksmai švietė, danguje nebuvo niekur nei debesėlio; tik kai kada papučia vėjelis – ir vėl tylu. Tačiau nelinksma grįžtantiems iš kapinyno.

Ir kas bebus linksmas? Tiek liūdnų atsitikimų, tiek skausmo visiems primena kiekvienas kapinyno kampelis. O kitas, kad ir svertimas būtų, tai tiek nugirsta, tiek pamato, kad susigriaudina, nusimina, kaip ir žmogus, kurio tėvai protėviai ir visa giminė čia guli.

Kiekvienas medis, kiekvienas kampelis primena žmogui, kad ne nū – ryt ir jis patsai atsiguls čia, kieton žemelėn. Ir saulė švies kaip dabar, ir medžiai siūbuos, ir paukščiai čiulbės, bet jau jisai nei matys, nei girdės, drėgnoje žemelėj bedulėdamas.

Ir kaip nesusigriaudinsi? Štai čia verkia jauna moterėlė, užgulus ant nesužėlusio dar kapo: vos prieš mėnesį čia palaidojo jos pirmagimį sūnelį. Ten kita raudoja po kryžiumi, savo vargelius bepasakodama motuše, kuri jau seniai miega kietoj žemelėj; ten našlėlė skundžiasi vyru, kuris paliko ją su mažais vaikeliais sunkų vargelių vargti...

Ech, kur tik nusigręši, ten skausmas, raudos, ašaros...

Skubina žmonės greičiau apleisti vietą, kurioje mirtis viešpatauja, kuri primena kiekvienam, kad ne nū – ryt ir jo eilė ateis čion atsigulti.

O gyventi gi visi nori...

Kad ir varguose, bet tik gyventi, bet tik saule šviesiąja džiaugtis!

Grįžta dabar vyrai iš kapinyno nuliūdę, nelinksmi.

– Ko, Jonai, nuliūдай taip? – klausia Rimšį Kačingis. – Ot, sakytum, kokia graži vieta kapinynas, o nelinksmas, ir gana. Praeini žmogus, ir lyg akmuo užgula tau širdį, ir guli, kol vėjas perpučia galvą.

– E, kur nenuliūsi žmogus, – kalba Rimšis, – kad aš dabar esu pats seniausias visam sodžiuje. Anksčiau raminausi, kad dar ne mano eilė, yra gi senesnių nei aš. O dabar jau nebėra...

– E, Jonai! Ar tai maža mirė jaunesnių negu tu, negu, amžiną duok jam atilsį, Lapinas! Ot, vyručiai, buvo žmogus ir nebėra jau jo! Kiek čia laiko praslinko, kai pas Valainį krikštynose juokavo! Gyvas buvo, sveikas – ir jau nebėra jo.

– Aš manau, kad jis žinojo kažką. Nemirsiu, – kalbėjo, – kol liepa stovės. Nesurojo Grainis ją nukirsti, kai jisai mirė.

– Dievai žino, gal ir žinojo. Labai buvo senas žmogus, ne mūsų amžiaus. O pirmiau tikrai daug žmonės žinojo, ko mes jau nebežinom.

– Nusidėjo Grainis, jei tai tiesa. Kad ne jo užsispyrimas, senis gal dar ilgai būtų gyvenęs. O dabar vidury vasaros paliko mus be skerdžiaus.

– Kas jį žinojo, kad tikrai jisai mirs, liepą nukirtus? Ar maža jis melavo, kad žmogus būtų galėjęs jo žodžiais patikėti?

– Vis dėlto liepos kirsti nereikėjo, brol!

– Et! – paabejojo Kačingis, – atėjo laikas, ir mirė žmogus. Apgiedojome, palaidojom ir lauksime dabar, kieno kito eilė, kurį vėl apgiedosime, vėl palaidosim. Ot, daugel žmonės pramanė visokių galų, o kad pramanytų kas, kaip nuo mirties išsisaugoti, tai

nėra tokio, ir gana! Ir nepramans niekas, vyručiai! O kad ir pramanytų, mes nesulauksime. Kas metai mūsų kartos vis mažiau lieka: tai vienas, tai kitas atsiskiria ir nueina sau namo.

– Kad nemirtų, kur sutilptų žmonės? Laukuose vietų neužtektų!

– Kad gyventų, tai ir ankšta nebūtų... Na, vyručiai, likite sveiki!..

Ir taip skirstėsi vyrai. Ties kiekvienu kiemu vienas, du vyrai atsilikdavo, ir grįžtančių kuopelė tirpo ir tirpo, kol sodžiaus gale liko tik vienas Rimšis. Ir tasai atsikėlė vartus ir nuėjo savo pirkelėn, sunkiai atsidusęs.